
ЕКОЛОГІЯ, ІХТІОЛОГІЯ ТА АКВАКУЛЬТУРА

ЭКОЛОГИЯ, ИХТИОЛОГИЯ И АКВАКУЛЬТУРА

ECOLOGY, ICHTHYOLOGY AND AQUACULTURE

УДК 378.147:37.091.2

ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

Бондар Л.П. – к.б.н., доцент кафедри садівництва,
виноградарства, біології та хімії,
Одеський державний аграрний університет

Дрьомова Н.В. – асистент кафедри садівництва,
виноградарства, біології та хімії,
Одеський державний аграрний університет

Гордєєва О.А. – Ландшафтна фірма «Шоугарден»

У роботі наведено обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних аспектів впровадження активних методів навчання у навчально-виховний процес вищого навчального закладу. Встановлено, що використання активних методів навчання дає можливість науково-педагогічним працівникам краще зрозуміти своїх студентів та їх емоції, почуття, характер та сприйняття навчального матеріалу.

Ключові слова: квест, озеленення населених місць, активні методи навчання, аналіз впровадження, інтелектуальні завдання.

Бондарь Л.Ф., Дрёмова Н.В., Гордеева А.А. Внедрение в учебный процесс активных методов обучения.

В работе приведено обоснование теоретико-методологических основ и практических аспектов внедрения активных методов обучения в учебно-воспитательный процесс высшего учебного заведения. Установлено, что использование активных методов обучения даёт возможность научно-педагогическим работникам лучше понять своих студентов и их эмоции, чувства, характер и восприятие учебного материала.

Ключевые слова: квест, озеленение населённых мест, активные методы обучения, анализ внедрения, интеллектуальные задачи.

Bondar L.F., Dromova N.V., Hordieieva O.A. The introduction of active teaching methods into the educational process

The paper presents the substantiation of the theoretical and methodological foundations and practical aspects of the introduction of active teaching methods in the educational process of a higher educational institution. It is determined that the use of active teaching methods enables research and teaching staff to better understand their students and their emotions, feelings, character, and perception of educational material.

Key words: quest, landscaping of populated areas, active teaching methods, implementation analysis, intellectual tasks.

Постановка проблеми. В умовах демократизації системи вищої освіти особливої уваги заслуговує аналіз впровадження у навчальний процес студентів старших курсів активних методів навчання, які дають змогу майбутнім фахівцям отримати соціально-професійну компетентність. Актуальність теми обумовлена необхідністю висвітлення впровадження активних методів навчання під час викладання дисципліни «Озеленення населених місць» на спецкурсі: «Ландшафтний дизайн та організація садово-паркового будівництва» у ВНЗ 3–4 рівнів акредитації в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ще у 80-х рр. ХХ ст. Національним тренінговим центром у США були проведені дослідження, які підтвердили, що використання активних методів навчання (інтерактивне навчання) дозволяє підвищити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість особистості, а й на її почуття, волю (дії, практику). Активні методи навчання – методи, які стимулюють пізнавальну діяльність учнів та студентів. Вони побудовані в основному у діалогічній формі, передбачають вільний обмін думками про шляхи вирішення тієї чи іншої проблеми та характеризуються високим рівнем активності студентів [1, с. 2]. При використанні активних методів студенти ефективніше навчаються, що в майбутньому дозволить застосовувати здобуті знання в процесі практичної діяльності.

Засвоєння знань та навичок, які вони набувають завдяки використанню активних методів навчання, є більш ефективним і приємним. Перевагами активних методів навчання є те, що, використовуючи ці методи, студент займає активну позицію у процесі навчання, а знання, одержані при цьому, не тільки швидше засвоюються, але й більш часто використовуються на практиці. Тому, на нашу думку, раціональне використання саме таких методів при організації підготовки майбутніх педагогів є виправданим [3].

Ми погоджуємось з думкою Ю.В. Іванеко, що процес підвищення інтелектуальної активності студентів у процесі професійної підготовки – головна передумова глибокого і міцного засвоєння знань. Тому з метою більш якісної професійної підготовки майбутніх фахівців викладачам потрібно використовувати активні методи навчання [4].

Активні методи характеризуються тим, що вони ефективно стимулюють активність як студентів, так і викладачів; мають високу ефективність; їх є велика кількість та різноманітність [5]. Викладач, використовуючи у навчально-виховному процесі активні методи навчання, повинен створювати умови, завдяки яким студент може вчитися, думати, шукати відповіді на нестандартні питання, вдосконалюватись, спілкуватися і працювати разом в групі, як одна команда. Тому сучасний викладач під час проведення занять виступає в ролі: людини, яка організовує навчальний процес, водночас досліджуючи потреби, очікування і здібності студентів; особи, яка інтегрує внутрішні потреби студентів з вимогами навчальної програми; того, хто створює умови для навчання, наукових розвідок, мислення, спілкування, організації діяльності і взаємодії в групі; особи, що допомагає емоційному обміну, який відбувається між студентами групи; керівник, за допомогою якого студенти можуть вчитися активно і самостійно [6, с. 7].

Постановка завдання. Об'єктом дослідження є аналіз впровадження в навчальний процес студентів старших курсів активних методів навчання, які дають змогу отримати майбутнім фахівцям соціально-професійну компетентність.

Мета роботи – обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних аспектів впровадження активних методів навчання у навчально-виховний процес вищого навчального закладу.

Виходячи з цього, перед дослідженням поставлено **наступні завдання**:

1) аналіз особливостей організації активних методів навчання в ігровій формі – Квест;

2) функції та порядок організації Квестів при вивченні дисциплін біологічного профілю;

3) аналіз результативності при засвоєнні матеріалу активних методів навчання в ігровій формі – Квест;

4) рекомендації щодо вдосконалення активних методів навчання в ігровій формі – Квест. Методологічною основою роботи є теоретичні положення та висновки надбань світової освітянської думки, фундаментальні концепції і закони сучасної навчально-дослідницької системи та особливості, що відображають реальний стан справ у науковій діяльності ВНЗ України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із напрямів удосконалення процесу підготовки майбутніх ландшафтних дизайнерів є впровадження активних методів, до яких належать ігрові форми та активні методи проведення занять (мозковий штурм, мікрофон, цільові групи, світове кафе, Квест тощо). Ми застосували Квест під час вивчення курсу «Озеленення населених місць».

Основним моментом реалізації активних методів навчання є концепція спільної діяльності студентів, в основі якої лежить взаємодопомога, співпраця, а також їх організація та проведення, які містять відбиток специфіки майбутньої професійної діяльності [8].

Для ефективного використання активних методів навчання викладачу необхідно враховувати наступні фактори: індивідуальні особливості студентів; навчально-методичний матеріал; розподіл студентів на невеликі групи; створення ситуацій експерименту; ефективне використання навчальної аудиторії та паркових зон.

Зазначимо, що робота в малих групах завжди є засобом для досягнення мети. Правильно організована робота в групі дозволяє створити відносини і взаємодію між викладачем і студентами.

Зазначимо, що методи і прийоми з активізації незалежного мислення і дій студента повинні бути позитивно мотивовані. Серед активних методів навчання в світовій практиці найчастіше використовують такі: мозковий штурм; світове кафе; карта ідей; хронологія; «Плюси і мінуси»; метод проекту. Ці методи засновані на роботі в малих групах. Коротко опишемо кожен із вищезазначених методів роботи.

Мозковий штурм – один із популярних методів активації уваги студентів. Його суть полягає в тому, щоб зібрати разом за короткий час велику кількість ідей для вирішення проблеми. Викладач дає завдання, а ідеї які висувують студенти для вирішення проблеми, записує на дошці. Після вичерпання ідей потрібно їх обговорити та вибрати найкраще рішення. Мозковий штурм ми використовуємо на лекційних заняттях для встановлення комфортного психологічного клімату; щоб визначити рівень знань студентів; щоб закріпити попередні знання; для пошуку найкращого рішення з означеної проблеми.

Світове кафе (The World Cafe) – це метод роботи, який використовується для роботи в малих групах, спрямований на обмін думками, ідеями й досвідом. Учасників потрібно розподілити на групи. Кожна група займає свій столик, обговорює проблему і після закінчення певного часу переходять до інших учасників, де проводять обговорення проблеми.

Такі раунди обговорень дають можливість обміну думками й розширюють та поглиблюють колективні знання. Метафоричне ототожнення всього світу з кафе

підкреслює важливість мережі словесного обміну й особистих взаємин, які створюють умови для пізнання. Метод світового кафе використовуємо для активізації колективної діяльності; для вивчення студентами питань, що мають важливе значення; для знаходження розв'язання поставлених проблем; для створення можливостей виявлення нових оригінальних ідей; для стимулювання взаємодії між доповідачем та аудиторією; для обміну досвідом і думками [1].

Метод мікрофон використовуємо на лекційних та семінарських заняттях для закріплення теоретичних знань, активізації студентів та перевірки рівня засвоєння знань студентами шляхом надання ними відповідей на запитання викладача чи однокласників, висловлення своєї думки чи позиції.

Хронологія – це один із методів візуального представлення проблеми. Результатом цього методу є показ лінійності часу. Метод включає в себе маркування подій у хронологічному порядку на довгому аркуші паперу або дошці. Найкраще його використовувати, щоб зробити короткий опис подій, фактів чи фотографій з підписами або представити їх в іншому (графічному) вигляді коротко. Цей метод ми використовуємо при вивченні періодів розвитку порівняльної педагогіки як науки.

Метод «Плюси і мінуси» – це метод аналізу проблеми з різних точок зору. Наприклад, при вивченні теми «Підвищення ефективності навчання у провідних країнах світу» ми обговорюємо позитивні та негативні сторони означеної проблеми для вироблення власної думки у студентів.

Метод проекту – це виконання студентами завдання з великим обсягом навчального матеріалу [9].

Під час використання цього методу необхідно врахувати етапи роботи над проектом: визначення предмету проекту; підготовка методичних рекомендацій до проекту; робота над проектом; презентація проекту; оцінювання якості виконаного проекту.

Тема проекту може бути одна для всієї групи або дати конкретні теми, поділивши студентів на малі групи. Однак, слід пам'ятати, що всі теми повинні вивчати одну проблему.

Квест дозволяє розвивати активне пізнання на заняттях, сприяє розвитку мислення, допомагає долати проблеми та труднощі, а саме: вирішити, розплутати, придумати, уміти застосовувати свої знання на практиці у нестандартних ситуаціях тобто актуалізувати знання, вчить мислити логічно, розвиває інтерактивні здібності.

На мою думку, квест – це вид інноваційного навчання з елементами традиційного виду навчання (проблемного), у якому використовуються методи стимулювання засобами рольової гри (друга група методів навчання за Ю.К. Бабанським).

Тематичний квест, який ми використали під час практичних занять з дисципліни «Озеленення населених місць» включає такі компоненти:

1. *Вступ, керівництво до дії* – визначення часових рамок, головних ролей учасників або сценарій квесту, попередній план роботи, ознайомлення зі змістом квесту в цілому.

2. *Центральне завдання* – чітко визначено результат, який має одержати команда, виконавши задану серію завдань.

3. *Опис процедури роботи*, яку необхідно виконати учасникам під час проходження етапу (може зазначатися на кожному етапі окремо чи на початку гри).

4. *Розробка критеріїв чи параметрів оцінювання* – залежить від типу навчальних завдань, які вирішуються на квесті.

5. *Висновок* – аналіз досвіду, отриманого учасниками квесту.

Основні засади квесту:

- Проходження за сюжетом, який може бути чітко визначеним або мати декілька варіантів у залежності від вибору учасника.
- Питання, розраховані на застосування логіки.
- Однозначність відповіді (одне слово, якщо це запитання для переходу між етапами; розширена відповідь, якщо це запитання самого етапу).
- Регламентована кількість часу на обговорення.
- Не завжди лаконічні та чіткі завдання розвивають дослідницькі
- навички – аналіз випадкових, на перший погляд, відомостей, збір різних, дещо абсурдних як за виглядом, так і за функціональністю даних-повідомлень.
- Залучення всіх учасників – думка кожного учасника враховується,
- навіть якщо це тільки «рух у невідоме», висловлювання ідей, виконання певних практичних завдань.
- Міжпредметні зв'язки, застосування знань у новій ситуації.

Таким чином, основна ідея квесту – розвиток навчально-пізнавальної активності в умовах, коли всі психічні процеси студента, його увага, емоційно-вольова сфера готові до активного опрацювання навчального матеріалу.

Дізнавшись у 2010 році про такий спосіб проведення дозвілля як Сіті Квест (розважальна гра на місцевості з елементами міського орієнтування, під час якої учасники вирішують неординарні інтелектуальні завдання) та проаналізувавши зарубіжний та вітчизняний досвід, ми вирішили спробувати провести таку гру в межах нашої дисципліни. Завдання були підібрані таким чином, щоб використовувалися знання не тільки з дисципліни «Озеленення населених місць», а й з інших предметів. Організація першої гри зайняла багато часу, але результат був того вартий. Студенти ділилися враженнями про гру ще цілий тиждень, розпитували про способи розв'язання тих чи інших завдань.

При використанні квесту як методу стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності учнів засобами ігрової діяльності студенти шукають оригінальні рішення. Під час гри команди вирішують логічні завдання шляхом підказок і пошуку рішень в нестандартних ситуаціях. Після завершення чергового завдання команди переходять до виконання наступного етапу. Перемагає команда, що виконала завдання швидше за інших.

Зазначимо, що при використанні на заняттях з «Озеленення населених місць» активних методів ми зіткнулись з певними проблемами та труднощами. Тому, на нашу думку, потрібно врахувати фактори, а саме: не вміння студентами слухати інших; не бажання студентами у процесі обговорення змінювати свою думку, йти на компроміс та враховувати думки інших; установка на пасивне сприймання навчального матеріалу; звичка працювати за інструкційними вказівками викладача та невміння працювати в умовах невизначеності і відсутності чіткого алгоритму дій; студентам важко бути мобільними; студенти-лідери намагаються «тягнути» групу, а слабші студенти відразу стають пасивними [3].

Висновки і пропозиції. Таким чином, активні методи навчання – це інноваційні методи, які є активними інструментами при використанні в навчально-виховному процесі не тільки для студентів, а й для викладачів. За допомогою цих методів можна поглибити знання студентів, розширити їх інтереси, розвивати творчі ідеї і висунути нові концепції, навички спілкування з іншими людьми та вчитися разом зі студентами. Використання активних методів навчання дають можливість науково-педагогічним працівникам краще зрозуміти своїх студентів та їх емоції, почуття, характер та сприйняття навчального матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Активні форми навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lider.fpsu.org.ua/profspilkova-osvita/157-aktivni-formi-navchannya>.
2. Грудзинская Е.Ю., Марико В.В. Активные методы обучения в высшей школе. / Учебно-методические материалы по программе повышения квалификации «Современные педагогические и информационные технологии». – Нижний Новгород, 2007, 182 с., С. 4.
3. Лисак Г.О. Переваги застосування активних методів навчання у процесі підготовки викладачів ВНЗ до контрольно-оцінювальної діяльності / Г.О. Лисак, С.В. Король // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2012. № 5. С. 121–124.
4. Іваненко Ю.В. Активні методи навчання як засіб актуалізації особистісного сенсу в пізнавальній діяльності студентів [Електронний ресурс] / Ю.В. Іваненко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. – 2012. – Вип. 37. – С. 93–96.
5. Долбнева Д.В. Інтерактивні методи навчання : сутність, необхідність та використання при підготовці фахівців з обліку та аудиту у ВНЗ України / Д.В. Долбнева // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.1. – С. 389–398.
6. Dytfeld K. Smółka E. Metody aktywizujące jako system motywowania uczniów do nauki / Katarzyna Dytfeld Ewelina Smółka // Projekt „Kompetencje zawodowe nauczycielek i nauczycieli jako element budowania organizacji uczącej się i lokalnej strategii oświatowej w powiecie ostrzeszowskim” współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego [Електронний Ресурс]. – Режим доступу: http://www.powiatostrzeszowski.pl/asp/pliki/dok/publikacja_na_stro-ne_p_katarzyny_dytfeld_i_p_eweliny_smolki.pdf.
7. Czepiżak A., Wądołowski M. Zespół edukacyjny w trzebiechowie metody aktywizujące w nauczaniu [Електронний Ресурс]. – Режим доступу: http://www.zet.edu.pl/sites/default/files/metody_aktzywizujace.pdf.
8. Москалюк О.І. Ефективність впровадження активних методів навчання у підготовку магістрів-соціальних педагогів / О.І. Москалюк // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2013. – № 2. – С. 157–161.
9. Lubina E. Metoda projektu w procesie dydaktycznym uczelni wyższej / Ewa Lubina // Uczelnia oparta na wiedzy. Organizacja procesu dydaktycznego oraz zarządzanie wiedzą w ekonomicznym szkolnictwie wyższym, red. D. Gołębiowski, M. Dąbrowski, B. Mierzejewska. – Warszawa, 2005 – S. 224–232.